

■ POSKÆR STENHUS

Der kan parkeres på P-pladsen ved Poskær Stenhus. Toilet.
GPS: 56°13'4.13"N, 10°30'5.65"Ø

■ KALØ SLOTSRUIN

Der kan parkeres på P-pladsen ved Slotskroen. Toilet på bagsiden af Slotskroen.
GPS: 56°16'59.94"N, 10°28'48.68"Ø

■ DRÅBY KIRKE

Der kan parkeres ved kirken. Toilet.
GPS: 56°13'22.42"N, 10°42'15.92"Ø

■ KALØ HOVEDGÅRD

Der kan parkeres vest for avlsbygningerne ved Kalø Hovedgård.
GPS: 56°17'59.51"N, 10°29'53.36"Ø

■ TOGGERBO

Der kan parkeres på P-pladsen vest for Toggerbo.
GPS: 56°12'48.11"N, 10°32'31.27"Ø

■ FEMMØLLER

Der kan parkeres på P-pladsen overfor Femmøller efterskole.
GPS: 56°14'18.98"N, 10°34'46.79"Ø
Der kan ligeledes parkeres på P-pladsen ved Ørnbjerg Mølle.
GPS: 56°15'36.89"N, 10°38'3.51"Ø

■ KALØSKOVENE

Der kan parkeres på P-pladsen ved Slotskroen. Toilet på bagsiden af slotskroen.
GPS: 56°16'59.94"N, 10°28'48.68"Ø

■ NAPPEDAM

Der kan parkeres på P-pladsen ved Slotskroen. Gang og cykelsti til havnen. Toilet på bagsiden af Slotskroen.
GPS: 56°16'59.94"N, 10°28'48.68"Ø

■ EGIL FISCHERS FERIEBY

Der kan parkeres på P-pladsen ved Grønningen. Toilet
GPS: 56°13'47.56"N, 10°36'9.63"Ø

■ EBELTOFT KØBSTAD

Der kan parkeres på P-pladsen ved Turistbureauet. Toilet
GPS: 56°11'57.47"N, 10°40'33.46"Ø

OPHOLD OG FÆRDSEL:

Vær opmærksom på, at Nationalpark Mols Bjerger består af privat og offentligt ejede arealer med forskellige opholds- og færdselsregler. Du er meget velkommen som gæst, men må ikke færdes overalt i landskabet.

Reglerne for færdsel og ophold er generelt:

OFFENTLIGT EJEDE AREALER.

- Ophold og færdsel er tilladt døgnet rundt.

PRIVATEJEDE AREALER FRA KL. 06 TIL SOLNEDGANG.

- Ophold og færdsel til fods og på cykel er tilladt på veje og tydelige stier.
- Cykling på MTB er kun tilladt, hvor færdsel på almindelig cykel er mulig.
- Ophold og færdsel er tilladt på udyrkede arealer, dvs. arealer der henligger som natur.
- Færdsel og ophold er ikke tilladt på dyrkede arealer, hvor der vokser korn, græs, majs mv. eller som er pløjet eller harvet.
- Færdsel og ophold på indhegnede arealer er som udgangspunkt ikke tilladt. Hvis leddet står åbent, eller der er opsat stenters eller låger i hegnet, er færdsel og ophold dog tilladt.
- Ophold og færdsel til fods er tilladt på stranden.

Er du i tvivl, så hold dig til veje og tydelige stier, eller spørg dig frem. En venlig henvendelse til de lokale lodsejere giver ofte et positivt resultat.

For yderligere information om adgangsregler henvises til Naturstyrelsens vejledning på www.naturstyrelsen.dk/Naturoplevelser/Adgang

Tag hensyn til naturen og lodsejerne. Færdsel med omtanke er til glæde for alle!

Nationalpark Mols Bjerger
Sekretariat, Jagtslottet,
Grenåvej 12
8410 Rønne

www.nationalparkmolsbjerger.dk

KULTURENS UDFLUGTSMÅL

Tekst: Jakob Vedsted - Museum Østjylland, Foto: DGI Karpenhøj, Hans Ringmacher, Museum Østjylland, Bo Skaarup, Tryk: GP-Tryk, Grenaa, Layout: National-ark Mols Bjerger

NATIONALPARK MOLS BJERGER

DANMARKS NATIONALPARKER

En Nationalpark rig på kulturhistorie

Den tidlige middelalderhistorie på Djursland er nøje forbundet med Marsk Stig, der med flere andre blev dømt fredløs for mordet på Erik Klipping i Finderup Lade i 1286. Herefter slog de sig ned på øen Hjelm, hvor de opførte en borg og slog falske mønter. Tinghulen midt i Mols Bjerger, som danner skel mellem flere sogne, blev Mols Herredsting tidligere sat under åben himmel. Oprindeligt omfattede Mols Herred kun Agri, Egens, Rolsø, Vistoft, Knebel og Tved sogne. Men fra 1688 kom også Helgenæs, Dråby og Ebeltoft Landsogn under Mols Herred, som fra 1756 fik tingsted i Ebeltoft.

Nationalparkkområdets kulturhistorie dækker hele Danmarkshistorien fra den fjerneste oldtid til i dag.

Genom årtusinder har området været beboet og dyrket. De lette, sande jorder i det stærkt kuperede landskab i Mols Bjerger blev dog tidligt udpløjet, og kun en mindre del blev dyrket, mens andet sprang i hede.

Mols eller Mulnæs, som det oprindeligt hed, er navnet på en gammel retskreds – Mols Herred – de vidtberømte molboers hjemland. Lige siden 1700-tallets slutning er der blevet udgivet samlinger af historier om disse molboers fiffige påfund.

Nationalpark Mols Bjerger dækker 180 km² og indeholder store skove, hede- og overdrevsarealer samt søer, kyst- og havområder. Området strækker sig fra Kattegatkysten i øst til Kaløskovene i vest, fra de bugtede Vigge i syd over Mols Bjergeres storslåede mørænelandskab til istidens smeltvandssletter i nord. Til Nationalparken hører også Ebeltoft by, landsbyer og sommerhusområder. Nationalparken har til formål at bevare, styrke og udvikle naturen, kulturmiljøerne, de geologiske særpræg og give de besøgende gode muligheder for friluftsliv og information om området. Vi byder dig velkommen! Se også Nationalpark Mols Bjerger hjemmeside på www.nationalparkmolsbjerger.dk, hvorfra der er link til Danmarks øvrige nationalparker.

KALØ HOVEDGÅRD

Forfatteren Henrik Pontoppidan kaldte i 1887 Djursland "Herregaardenes Paradis", hvor de ligger "saa tætte som Musereder i en Hvedemark", det gælder også Nationalparken med syv herregårde.

Herregårdene – der førhen ejede de fleste bøndergårde – præger med deres bygninger og landskab området markant.

Da Kalø Slot med enevælden i 1660 blev nedbrudt, kom godset med hovedgård i privat eje. Fra 1825 kom godset i den holstenske slægt von Jenisch's besiddelse. Efter besættelsen blev godset konfiskeret.

Hovedbygningen i bindingsværk er fra ca. 1700. Interessant er også Jagthuset – ejernes sommerresidens – opført i 1898 af arkitekt Hack Kampmann.

KALØ SLOTSRUIN

I forbindelse med et bondeoprør i 1313 opførte kong Erik Menved den magtfulde borg på Kalø, hvortil der anlagdes en dæmning. Borgen er især kendt for den senere svenske konge Gustav Vasas fangeskab på Kalø Slot i 1518-19. Indtil enevælden i 1660 var Kalø et len, der dækkede Djursland. Herefter blev borgen nedrevet, og stenene anvendt til bygning af Charlottenborg i København.

Tæt ved ligger Bregnet Kirke og en nu nedlagt landsby.

Overalt i området findes der righoldige vidnesbyrd om menneskelig aktivitet fra oldtiden i form af markante gravmonumenter. Den ca. 5.500 år gamle runddysse Poskær Stenhus ved Knebel fra yngre stenalder er med sit kammer bestående af fem bæresten dækket af en enorm overligger og med 23 randsten landets mest anselige dysse.

Bronzealderens ca. 3.500 år gamle gravhøje findes mange steder i Nationalparken. De markant beliggende Trehøje i Mols Bjerge, Stabelhøje ved Agri og Bavnehøje ved Rønde hører til blandt landets mest imponerende fortidsminder.

POSKÆR STENHUS

Siden oldtiden har der været drevet landbrug i Mols Bjerge, selvom det var nøjsomt og besværligt på de sandede og kupe-rede jorder, og kun mindre arealer var under plov.

TOGGERBO

Afgrøden bestod mest af rug og boghvede. Gårdene havde enkelte køer og mange får.

Midt i Mols Bjerge lå den lille landsby – Toggerbo – med små, urentable landbrug. Omkring 1900 blev megen jord solgt fra til plantager, og omkring 1950 blev de helt nedlagt. I dag står kun få bygninger tilbage.

I Mols Bjerge findes desuden velbevarede forekomster af højrøggede agre, der er spor efter de agre, der indtil ca. 1800 var blevet pløjet med hjulplov, men derefter opgivet.

Omkring 1500 – var de gamle, oprindelige skove så godt som udryddet på Djursland, når man ser bort fra herregårdsskoven. De få skove betød mangel på træ, og bønderne måtte ofte tage langt for at købe træ på herregårdens skovauktioner.

KALØSKOVENE

De gamle løvskove – bl.a. Hestehave og Ringelose Skov ved Kalø – rummer talrige kulturminde og var tidligere yndede udflugtsmål med traktørsteder, hvor man kunne få tevand og anden udskænkning. I slutningen af 1800-tallet blev mange ringe jorder omdannet til nåletræsplantager. En af de første plantager i området, Vistoft Plantage, blev anlagt som Vistoft Sogns Plantningsselskab i 1887.

De gamle løvskove – bl.a. Hestehave og Ringelose Skov ved Kalø – rummer talrige kulturminde og var tidligere yndede udflugtsmål med traktørsteder, hvor man kunne få tevand og anden udskænkning. I slutningen af 1800-tallet blev mange ringe jorder omdannet til nåletræsplantager. En af de første plantager i området, Vistoft Plantage, blev anlagt som Vistoft Sogns Plantningsselskab i 1887.

De gamle løvskove – bl.a. Hestehave og Ringelose Skov ved Kalø – rummer talrige kulturminde og var tidligere yndede udflugtsmål med traktørsteder, hvor man kunne få tevand og anden udskænkning. I slutningen af 1800-tallet blev mange ringe jorder omdannet til nåletræsplantager. En af de første plantager i området, Vistoft Plantage, blev anlagt som Vistoft Sogns Plantningsselskab i 1887.

Siden middelalderen har vandkraft spillet en stor rolle til mølledrift.

FEMMØLLER

Overalt på Djursland er der nærhed til kysten, hvilket naturligtvis altid har præget dagliglivet.

Skibsfart var tidligere det vigtigste transportmiddel, og småskibsfarten med "havets vognmænd" var betydelig.

I 1866 fik Ebeltoft fast dampskibsforbindelse til København, og i 1874 blev der oprettet et selskab, der indtil 1935 sejlede mellem Århus og Ebeltoft og en række små anløbsbroer med pakhus på Mols og Helgenæs bl.a. Nappedam. Flere steder opstod der små bysamfund i tilknytning til broerne.

Også fiskeriet har spillet en betydelig rolle. Ikke mindst ålegårdsfiskeriet var tidligere udbredt.

Nationalparken kan tilmed fremvise en egentlig mølleby – Femmøller – der som navnet siger, havde fem møller, der kan føres tilbage til 1500-tallet. I dag står kun Overmøllen, Kærris Mølle, Glads Mølle og Skovmøllen tilbage. Møllerne blev drevet fra samme vandløb – Mølleåen – hvilket var et problem, da mangel på vand ramte alle. I begyndelsen af 1900-tallet ophørte de, og mølleværkerne forsvandt, men mange bygninger er bevaret.

I 1800-tallet opstod der desuden mange vindmøller, bl.a. Marie Mølle i Ebeltoft.

Ørnbjerg Mølle vest for Stubbe Sø er en anden af områdets få bevarede vandmøller. Møllen fungerer i dag som museumsmølle i et tæt samarbejde mellem Ørnbjerg Møllelaug og Naturstyrelsen, som arbejder på at sikre restaurering og drift af møllen.

Fra landevejen mellem Feldballe og Ebeltoft er indkørslen markeret med et lille skilt.

Ebeltoft og Mols har altid været en yndet attraktion på grund af det natur-skønne område.

De mange magre og marginaliserede jorder egnede sig godt til sommerhuse, og det markante landskab virkede dragende på borgere, specielt fra Århus.

Fra 1920'erne blev der ved Femmøller Strand anlagt en hel ferieby med kro, butikker og sommerhuse på initiativ af arkitekt Egil Fischer, som erhvervede store arealer her. I 1958 blev han gjort til æresborger i Dråby Kommune, der rejste ham et mindesmærke. Molskroen fungerer i dag som gourmetrestaurant og vartegn for områdets rekreative historie.

Området har også tiltrukket en række feriekolonier bl.a. ved Ahl, hvor den første blev etableret i 1927.

Med til Nationalparken hører også købstaden Ebeltoft, der i 1301 fik købstadsprivilegier og havde eneret på områdets handel indtil næringsfriheden i 1858. Tillige var den administrationsby med tingsted Det gamle Rådhus, der er opført i 1789 og i brug til 1840, da et nyt blev opført.

Byen har mest været lille og fattig – lige bortset fra 15-1600-tallet, hvor den var en betydelig søkøbstad.

Byen er kendt for sit velbevarede købstadsmiljø, der ikke har ændret sig meget de sidste hundrede år, da udviklingen gik byen forbi. Længs kysten findes de fredede tangdiger, der beskyttede de vestvendte køkkenhaver mod oversvømmelse.

NAPPEDAM

EGIL FISCHERS FERIEBY

DRÅBY KIRKE

Hovedparten af vore kirker hører til landets ældste bygninger og kan med deres inventar og gravminder fortælle flere hundrede års historie. Også omgivelserne med kirkegårde rummer mange historiske minder.

Blandt Nationalparkens seks kirker er Dråby Kirke med sin længde på 35 m ganske anselig og vidner om Dråbys tidligere betydning. Kirken med det karakteristiske styttetårn kaldes da også i folkemunde "Domkirken på Mols". Helt frem til 1500-tallet var Ebeltoft sogn kirkeligt et anneks til Dråby.

Interessant er også Bregnet Kirke ved Rønde med sin moderne altertavle malet af Arne Haugen Sørensen.

EBELTOFT KØBSTAD

